

Ewa HAĆIA

GŁÓWNE ASPEKTY ROZWOJU FUNKCJI TURYSTYCZNEJ POLSKICH UZDROWISK NADMORSKICH

MAIN ASPECTS OF TOURIST FUNCTION DEVELOPMENT OF POLISH COASTAL SPA RESORTS

Zakład Organizacji i Zarządzania, Akademia Morska w Szczecinie
ul. Henryka Pobożnego 11, 70-507 Szczecin, e-mail: ehacia@op.pl

Summary. The aim of this article is to present main aspects of the tourism development in Polish coastal spa resorts. The study has been carried out on five such spa resorts: Kołobrzeg, Kamień Pomorski, Świnoujście, Ustka and Sopot. The analysis in the field of tourist function development of these areas concerns the years 1995–2014 while the assessment of the present state was made on the basis of measures of tourist function for 2014. Completion of the goal determines research procedure and structure of the article. The tabular and graphical methods have been used in the presentation of the research results.

Słowa kluczowe: funkcja turystyczna, rozwój, turystyka, uzdrowisko nadmorskie.

Key words: coastal spa resort, development, tourism, tourist function.

WSTĘP

Rozwój turystyki jest procesem długotrwałym i wieloaspektowym, a w związku z tym uzależnionym od wielu uwarunkowań i czynników. Alejziak (2000) twierdzi, że aktywność turystyczna jest jednym z mierników jakości życia, szczególnie w krajach o wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego. Uprawianie turystyki jest jedną z potrzeb człowieka, którego celem jest zachowanie zdrowia i dobrego samopoczucia (Łobożewicz 1997). Wiedza na temat przemian, które się dokonują w postrzeganiu turystyki może okazać się kluczowa w kształtowaniu jej rozwoju. Skuteczne zarządzanie regionem turystycznym powinno być oparte na znajomości nowych zjawisk i trendów występujących w turystyce. Według Alejziaka (2000) do najważniejszych tendencji w tym zakresie można zaliczyć: wzrost aktywności w kierowaniu własnym życiem, dążenie do zdrowszego i wygodniejszego trybu życia (niepozbowionego rozrywek) oraz docenianie roli środowiska przyrodniczego w realizacji tych celów.

Wpływ turystyki na rozwój regionów ma charakter wieloaspektowy. Na obszarach recepcji turystycznej dochodzi do wielu przemian, które są stymulowane rozwojem funkcji turystycznej regionu. Wiedza na temat źródeł oraz umiejętność przewidywania konsekwencji tego oddziaływania mogą być kluczowe w rozwoju regionu atrakcyjnego turystycznie. Natomiast odpowiednie kształtowanie rozwoju turystyki, uwzględniające tę wiedzę i umiejętność, pozwala na minimalizację negatywnych oraz maksymalizację pozytywnych

skutków jej wpływu na rozwój regionu. Istotne jest również określenie znaczenia i potencjału rozwojowego turystyki w celu uniknięcia sytuacji przecenienia lub niedocenia jej roli w regionie (Hącia 2014).

Celem artykułu jest przedstawienie głównych aspektów rozwoju turystyki w polskich uzdrowiskach nadmorskich. Analiza w zakresie rozwoju funkcji turystycznej tych obszarów dotyczy lat 1995–2014. Natomiast oceny stanu dokonano na podstawie mierników funkcji turystycznej o charakterze podażowym i popytowym w odniesieniu do 2014 r. Źródłem danych statystycznych był przede wszystkim Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (Bank Danych Lokalnych GUS 2015). Zrealizowaniu postawionego celu podporządkowano procedurę badawczą oraz strukturę artykułu. W prezentacji wyników badań wykorzystano metodę tabelaryczną i graficzną.

ROZWÓJ FUNKCJI TURYSTYCZNEJ

Rozwój turystyki, a w jej ramach popytu i podaży turystycznej, jest uzależniony od pewnych uwarunkowań, wpływających na stopień atrakcyjności regionu i jego zdolność do zaspokajania potrzeb uczestników różnych rodzajów ruchu turystycznego (Gołembski 2009). Atrakcyjny turystycznie może być region, miejscowość lub konkretne miejsce, jeśli przyciąga turystów, mogąc zaspokoić ich potrzeby. Jest to pojęcie bardzo subiektywne ze względu na indywidualną ocenę uczestników ruchu turystycznego. Jeśli region jest atrakcyjny dla ogółu turystów, wtedy określa się atrakcyjność jako uniwersalną. Natomiast ma charakter względny, jeśli zaspokaja potrzeby turystów w zakresie tylko określonej formy turystyki.

Do czynników determinujących atrakcyjność turystyczną najczęściej zalicza się walory turystyczne, zagospodarowanie turystyczne i dostępność komunikacyjną. Sprzyjają one również rozwojowi turystyki na danym obszarze. Są elementem składowym potencjału turystycznego, który obejmuje wszelkie zasoby, warunkujące rozwój turystyki na określonym terenie (Kaczmarek i in. 2010).

Walory turystyczne stanowią elementy środowiska naturalnego i elementy pozaprzyrodnicze (antropologiczne, zwane też kulturowymi), które są przedmiotem zainteresowania turystów (Kowalczyk 2000). Według Warszzyńskiej i Jackowskiego (1979) pod pojęciem zagospodarowania turystycznego „rozumie się wynik działalności mającej na celu przystosowanie przestrzeni do potrzeb ruchu turystycznego”. Zespół elementów, stanowiących wyposażenie danej przestrzeni w celu zaspokojenia zapotrzebowania uczestników ruchu turystycznego stanowi infrastrukturę turystyczną. Pawlikowska-Piechotka (2009) wyróżnia cztery podstawowe składniki zagospodarowania turystycznego: bazę noclegową, gastronomiczną, transportową oraz towarzyszącą, do której zalicza się pozostałe elementy, umożliwiające prawidłową obsługę ruchu turystycznego. Kaczmarek i in. (2010) bazę transportową uznali za osobną kategorię określoną mianem dostępności komunikacyjnej, czyli możliwości dojazdu i poruszania się w obrębie obszaru recepcji turystycznej. Dostępność komunikacyjna (transportowa) tego obszaru jest istotnym elementem produktu turystycznego.

Region atrakcyjny turystycznie przyciąga turystów. Znaczna ich liczba wpływa na wzrost znaczenia danego obszaru ze względu na zjawisko turystyki. Wszelka działalność, skierowana na obsługę turystów, z której wynika zdolność regionu do zaspokajania określonych potrzeb turystycznych określana jest mianem funkcji turystycznej (Kurek i Mika 2008). Stopień rozwoju funkcji turystycznej uzależniony jest od podaży i popytu turystycznego na danym obszarze.

Podaż turystyczna to „całokształt działań wszystkich podmiotów prowadzących działalność, zmierzającą do zaspokojenia popytu turystów” (Nowakowska 2009). Jest zlokalizowana w miejscach o szczególnych walorach turystycznych. Z tego względu jest sztywna w układzie przestrzennym, dlatego turysta musi się przemieścić do miejsca jej występowania (Wodejko 1997). Wielkość podaży turystycznej ograniczona jest chłonnością danego terenu (Nowakowska 2009). Dotyczy to zarówno pojemności infrastruktury, jak i aspektów ekologicznych oraz społecznych.

Na charakter rynku turystycznego, poza podażą, wpływa również popyt turystyczny. Gołembski (1998) twierdzi, że popytem turystycznym jest zapotrzebowanie na określone dobra i usługi, które turyści są skłonni nabyć w określonej cenie w celu zaspokojenia swoich potrzeb, związanych z ruchem turystycznym.

Uwzględniając zarówno aspekty podażowe, jak i popytowe, stosuje się różne wskaźniki funkcji turystycznej, analizując je równocześnie jako zbiór uzupełniających się miar. Większość z nich dotyczy zagospodarowania i ruchu turystycznego.

Do grupy oceny zagospodarowania turystycznego zalicza się następujące mierniki:

- wskaźnik Baretje’a i Deferta, dotyczący wielkości bazy noclegowej mierzonej liczbą turystycznych miejsc noclegowych w przeliczeniu na 100 mieszkańców (Kurek i Mika 2008);
- wskaźnik gęstości bazy noclegowej, wyrażony ilorazem liczby miejsc noclegowych do powierzchni (Warszyńska i Jackowski 1979);
- wskaźnik rozwoju bazy noclegowej, określany liczbą turystów korzystających z noclegów w przeliczeniu na liczbę miejsc noclegowych (Warszyńska i Jackowski 1979);
- wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej, wyrażany liczbą udzielonych noclegów przypadających na jedno miejsce noclegowe (Szromek 2012).

Mierniki te odnoszą się do podstawowego elementu zagospodarowania turystycznego, jakim jest baza noclegowa, którą stanowią obiekty pozwalające turyście skorzystać z noclegu poza miejscem jego stałego zamieszkania.

Natomiast głównymi miernikami funkcji turystycznej o charakterze popytowym są wskaźniki dotyczące ruchu turystycznego, za które uważa się:

- wskaźnik Schneidera, wyrażony liczbą turystów korzystających z noclegów w przeliczeniu na 100 mieszkańców (Warszyńska i Jackowski 1979);
- wskaźnik Charvata, mierzony liczbą udzielonych noclegów na 100 mieszkańców (Warszyńska i Jackowski 1979);
- wskaźnik gęstości ruchu turystycznego, określany przez iloraz liczby turystów korzystających z noclegów i powierzchnię (Kurek i Mika 2008).

Wskaźniki Schneidera i Charvata są miarą intensywności ruchu turystycznego.

POLSKIE UZDROWISKA NADMORSKIE

Zgodnie z ustawą z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (DzU z 2005 r., nr 167, poz. 1399 z późn. zm.), uzdrowisko to obszar, na terenie którego prowadzone jest lecznictwo uzdrowiskowe, wydzielony w celu wykorzystania i ochrony znajdujących się na jego obszarze naturalnych surowców leczniczych. Spełniając odpowiednie warunki, o których mowa w ustawie, obszarowi zostaje nadany status uzdrowiska. Jego granice pokrywają się z podziałem administracyjnym, wyznaczającym gminy, miasta lub jednostki pomocnicze gmin (np. sołectwa).

W Polsce jest sześć obszarów uznanych za uzdrowiska nadmorskie. Cztery z nich są położone w granicach województwa zachodniopomorskiego: Świnoujście, Kamień Pomorski, Kołobrzeg i Dąbki, natomiast pozostałe dwa na terenie pomorskiego: Ustka i Sopot. Najmniejszą jednostką pod względem administracyjnym są Dąbki, będące sołectwem położonym w granicach gminy Darłowo.

Obszary posiadające status uzdrowiska przygotowane są do prowadzenia lecznictwa uzdrowiskowego. Na ich terenie funkcjonują między innymi podmioty świadczące usługi na rzecz turystów uprawiających tzw. turystykę uzdrowiskową. Jednak jak twierdzi Panasiuk (2013) część tej oferty może generować dodatkowy popyt wśród turystów przyjeżdżających do uzdrowisk w celach innych niż lecznicze. Status uzdrowiska może być dodatkowym walorem danego obszaru, przyciągającym turystów.

Poza tym coraz więcej turystycznych obiektów noclegowych rozszerza swoją ofertę o usługi z zakresu odnowy biologicznej (w tym spa i wellness). Świadczenie tego typu usług jest coraz powszechniejsze w obiektach hotelowych. Jak twierdzą Prochorowicz i Sammel (2013) jako dodatkowa oferta występuje również w gospodarstwach agroturystycznych, co stanowi nowość ostatnich lat. Poza tym dla turystów nie bez znaczenia jest fakt, że dany obszar posiada walory uzdrowiska (Prochorowicz i Sammel 2013).

Polskie uzdrowiska nadmorskie można uznać za atrakcyjne turystycznie ze względu na posiadane walory środowiska przyrodniczego. Potwierdza to między innymi status uzdrowiska, które zgodnie z ustawą (DzU z 2005 r., nr 167, poz. 1399 z późn. zm.) powinno posiadać złoża naturalnych surowców oraz klimat o właściwościach leczniczych.

BAZA NOCLEGOWA POLSKICH UZDROWISK NADMORSKICH

Stan bazy noclegowej w pięciu polskich uzdrowiskach nadmorskich w 2014 r. przedstawiono w tabeli 1. Ze względu na dostępność danych, gromadzonych na poziomie gmin (NTS-5), z analizy wyłączono Dąbki, które są częścią gminy Darłowo. Jako osobne kategorie wśród turystycznych obiektów noclegowych wyróżniono obiekty hotelowe i zakłady uzdrowiskowe. To właśnie w tych obiektach coraz powszechniej świadczone są usługi z zakresu odnowy biologicznej oraz lecznictwa uzdrowiskowego.

Pod względem wielkości bazy noclegowej liderem wśród badanych uzdrowisk jest Kołobrzeg, zarówno biorąc pod uwagę liczbę miejsc ogółem, jak i w grupach obiektów hotelowych oraz zakładów uzdrowiskowych. W 2014 r. na tym obszarze zlokalizowanych było 17,44% wszystkich miejsc noclegowych województwa zachodniopomorskiego. Aż 28,45% kołobrzeskich miejsc noclegowych znajdowało się w zakładach uzdrowiskowych, natomiast 23,72% w obiektach hotelowych. Według ogólnej liczby miejsc noclegowych kolejne pozycje zajmowały: Ustka, Świnoujście, Sopot i Kamień Pomorski. W ostatnim z wymienionych uzdrowisk było najmniej miejsc noclegowych, ale aż 78,43% z nich znajdowało się w jednym zakładzie uzdrowiskowym. Najwyższy udział miejsc w obiektach hotelowych odnotowano w Sopocie (65,01%).

Tabela 1. Charakterystyka wybranych parametrów bazy noclegowej w pięciu polskich uzdrowiskach nadmorskich w 2014 r.

Wyszczególnienie	Kołobrzeg	Kamień Pomorski	Świnoujście	Ustka	Sopot
Turystyczne obiekty noclegowe					
Liczba obiektów	182	5	98	123	33
w tym całorocznych	67	2	68	28	31
Liczba miejsc noclegowych	21 205	626	9 466	11 058	3 475
w tym całorocznych	13 915	526	6 511	3 503	3 395
Wskaźnik Baretje'a i Deferta	37,07	4,32	22,93	45,44	9,23
Wskaźnik gęstości bazy noclegowej	124,74	3,00	48,05	48,71	204,41
Wskaźnik rozwoju bazy noclegowej	24,00	13,53	24,60	10,92	72,20
Wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej	176,96	209,15	153,67	77,66	197,52
Obiekty hotelowe (hotele, motele, pensjonaty, inne obiekty hotelowe)					
Liczba obiektów	27	1	31	18	21
w tym całorocznych	23	1	26	13	21
Liczba miejsc noclegowych	5 030	35	3 600	1 202	2 259
w tym całorocznych	4 831	35	3 242	1 049	2 259
Wskaźnik Baretje'a i Deferta	8,79	0,24	8,72	4,94	6,00
Wskaźnik gęstości bazy noclegowej	29,59	0,17	18,27	5,30	132,88
Wskaźnik rozwoju bazy noclegowej	46,79	53,20	33,76	31,56	95,23
Wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej	103,85	10,37	145,56	10,73	65,88
Zakłady uzdrowiskowe					
Liczba obiektów	24	1	10	4	3
w tym całorocznych	24	1	10	4	3
Liczba miejsc noclegowych	6 032	491	804	706	647
w tym całorocznych	6 032	491	794	706	647
Wskaźnik Baretje'a i Deferta	10,54	3,39	1,95	2,90	1,72
Wskaźnik gęstości bazy noclegowej	35,48	2,35	4,08	3,11	38,06
Wskaźnik rozwoju bazy noclegowej	21,94	12,96	20,02	19,04	21,29
Wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej	276,85	257,59	294,75	303,40	285,48

Źródło: opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS 2015.

W przypadku czterech badanych uzdrowisk wskaźnik Baretje'a i Deferta wyznaczony dla wszystkich miejsc noclegowych znacznie przewyższa wartość dla całego województwa (odpowiednio: zachodniopomorskiego – 7,09, pomorskiego – 4,22). Wyjątkiem jest tylko Kamień Pomorski, gdzie odnotowano najniższą jego wartość. Natomiast najwyższą zaobserwowano w Ustce.

Najwyższą gęstością bazy noclegowej charakteryzuje się Sopot – około 204 miejsca na 1 km², ale jest to także najmniejszy obszar z badanych uzdrowisk. Natomiast najniższą gęstość odnotowano w Kamieniu Pomorskim – tylko 3 miejsca na 1 km², co wynika z względnie niewielkiej liczby miejsc noclegowych oraz stosunkowo dużej powierzchni tego obszaru. Porównując wskaźnik gęstości w skali całego województwa, to w obu wynosił ok. 5.

W Sopocie odnotowano zdecydowanie najwyższy wskaźnik rozwoju bazy noclegowej – aż ok. 72 turystów na jedno miejsce noclegowe. Kołobrzeg wypadł gorzej (24 turystów na miejsce), choć nocowało tam dwukrotnie więcej turystów, ale liczba miejsc noclegowych jest około sześciokrotnie większa. Natomiast w Sopocie turyści przebywają średnio najkrócej ze

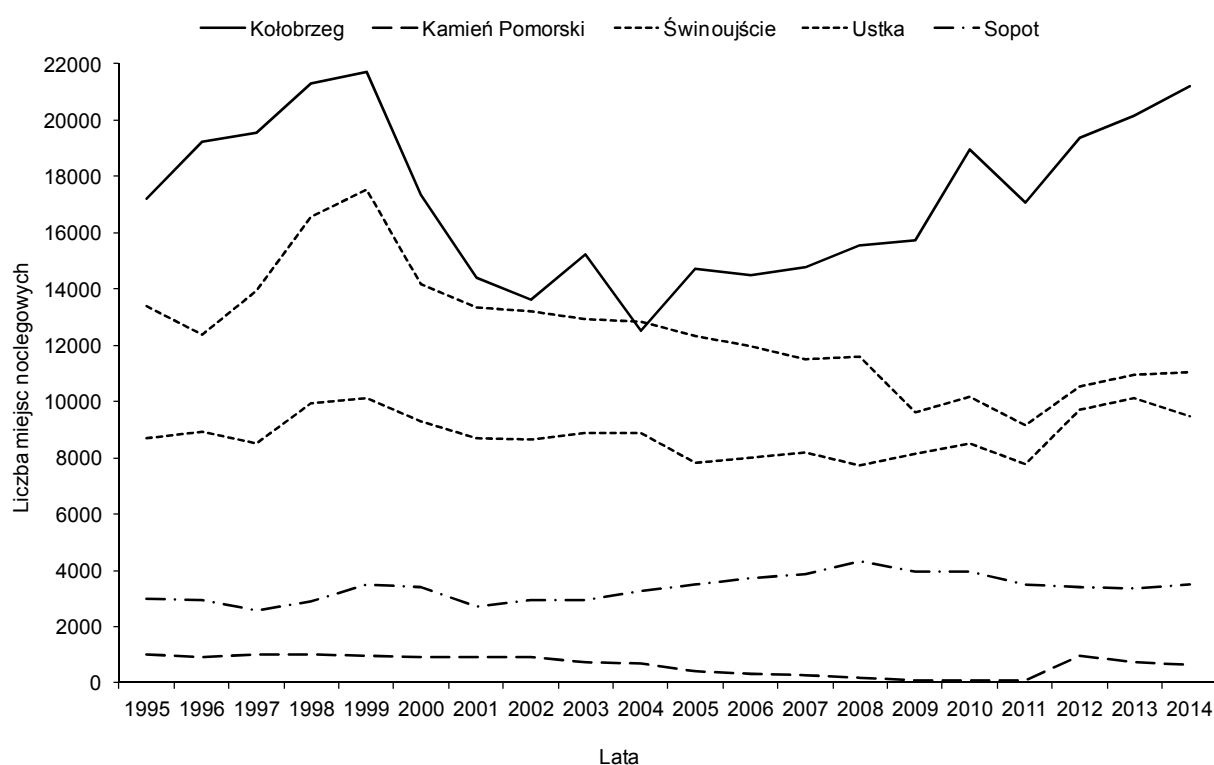
wszystkich analizowanych uzdrowisk – ok. 3 dni, a w Kołobrzegu ponad dwukrotnie dłużej – ok. 7 dni. Najniższy wskaźnik uzyskano w Ustce (ok. 10 turystów na miejsce), na terenie której zlokalizowano trzykrotnie więcej miejsc noclegowych niż w Sopocie, ale turystów nocujących było dwa razy mniej, a średni czas pobytu turysty na poziomie porównywalnym z Kołobrzegiem.

Rezultat oszacowania ostatniego ze wskaźników, prezentowanych w tabeli 1, jest dosyć zaskakujący i wymaga bardziej szczegółowej analizy. Najwyższe wykorzystanie pojemności noclegowej odnotowano w Kamieniu Pomorskim – ok. 209 noclegów na jedno miejsce. W tym przypadku ważne jest przeanalizowanie wartości zmiennych użytych w konstrukcji wskaźnika. Uzdrowisko to charakteryzuje się najmniejszą bazą noclegową. W porównaniu do Kołobrzegu, to na terenie Kamienia Pomorskiego zlokalizowano ok. 34 razy mniej miejsc noclegowych, a ok. 60 razy mniej turystów z nich skorzystało. Natomiast istotne jest to, że w bazie noclegowej Kamienia Pomorskiego średni czas pobytu turysty jest najdłuższy i w 2014 r. wynosił ok. 15 dni. Związane jest to z tym, że większość tych miejsc noclegowych znajduje się w zakładach uzdrowskich, które są po pierwsze obiektami całorocznymi, a po drugie pobyty w nich są znacznie dłuższe. W Kamieniu Pomorskim 96,6% noclegów zostało udzielonych właśnie w zakładach uzdrowskich. Najniższy wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej, podobnie jak w przypadku miernika rozwoju bazy noclegowej, zaobserwowano w Ustce – ok. 77 noclegów na miejsce.

Analizując liczbę miejsc noclegowych w grupie obiektów hotelowych, to zdecydowanym liderem jest także Kołobrzeg. Również tam wskaźnik Baretje'a i Deferta osiągnął najwyższą wartość, choć w Świnoujściu był on niewiele niższy. Najwyższą gęstością tego typu bazy noclegowej charakteryzowało się uzdrowisko o najmniejszej powierzchni – Sopot, najniższą Kamień Pomorski, na terenie którego zlokalizowano tylko jeden całoroczny obiekt hotelowy. Najwyższy wskaźnik rozwoju tej bazy zaobserwowano w Sopocie – ok. 95 turystów na miejsce, najniższy w Ustce – ok. 31. Pod względem wykorzystania pojemności noclegowej obiektów hotelowych najlepiej wypadło Świnoujście (ok. 145 noclegów na miejsce), gdzie średni czas pobytu był najdłuższy – ok. 5 dni. W obiekcie hotelowym w Kamieniu Pomorskim turysta był średnio najkrócej (niepełna 2 dni), a wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej wyniósł tylko ok. 10 noclegów na miejsce. W Ustce zaobserwowano zbliżoną wartość tego wskaźnika, choć udzielono tam ok. 37 razy więcej noclegów niż w Kamieniu Pomorskim, a średni czas pobytu był o jeden dzień dłuższy.

Zakłady uzdrowskie to dość specyficzny typ bazy noclegowej. Charakteryzują się silną koncentracją na obszarach o statusie uzdrowiska, oferują usługi lecznictwa uzdrowskiego w ciągu całego roku, a pobyty w nich są dłuższe niż typowe wyjazdy turystyczne. W 2014 r. na terenie pięciu analizowanych uzdrowisk znajdowało się 25,62% miejsc noclegowych we wszystkich tego typu obiektach w Polsce. Większość z nich na terenie Kołobrzegu (69,49%), w którym największa liczba turystów skorzystała z tego typu bazy noclegowej. Natomiast w przeliczeniu na jedno miejsce w czterech uzdrowskich sytuacja wyglądała podobnie: około 21 turystów w Kołobrzegu i Sopocie, 20 w Świnoujściu, 19 w Ustce. We wszystkich badanych uzdrowskich odnotowano wysokie wykorzystanie pojemności noclegowej tego typu. Najwyższe było w Ustce – ok. 303 noclegi na miejsce. Najniższy wskaźnik zaobserwowano w Kamieniu Pomorskim, który przyjął w tego typu bazie najmniejszą liczbę turystów, ale ich średni czas pobytu był najdłuższy – prawie 20 dni. W pozostałych czterech uzdrowskich czas ten wahał się od około 12 dni w Kołobrzegu do prawie 16 dni w Ustce.

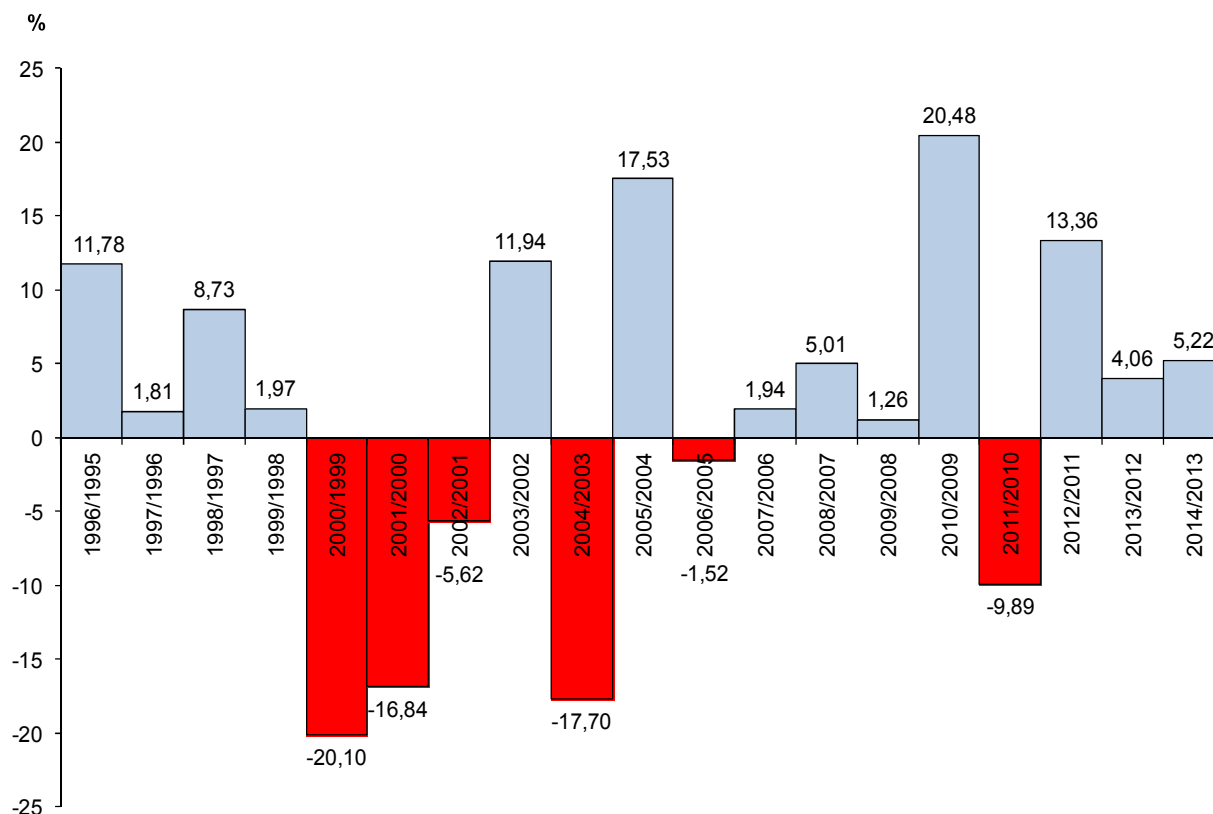
Na rysunku 1 przedstawiono jak kształtowała się liczba miejsc noclegowych w obiektach turystycznych na terenie pięciu badanych polskich uzdrowisk nadmorskich w latach 1995–2014. Niemal przez cały okres dwudziestu lat najwięcej miejsc noclegowych było w Kołobrzegu. Wyjątek stanowił jedynie 2004 r., kiedy w Ustce odnotowano o 322 miejsca więcej. W ciągu badanych lat ranking uzdrowisk pod względem liczby miejsc noclegowych jest tożsamy z tym z 2014 r., poza wspomnianym wyjątkiem w 2004 r. Jak zilustrowano to na rysunku 1 liczba miejsc noclegowych wahała się w badanych latach w każdym z uzdrowisk. W 2014 r. w odniesieniu do 1995 r. zaobserwowano następujące zmiany tej liczby: wzrost o 23,26% (z 17 204 do 21 205) w Kołobrzegu, spadek o 38,93% (z 1 025 do 626) w Kamieniu Pomorskim, wzrost o 8,75% (z 8 704 do 9 466) w Świnoujściu, spadek o 17,38% (z 13 384 do 11 058) w Ustce i wzrost o 15,76% (z 3 002 do 3 475) w Sopocie. Dla porównania w tym samym okresie liczba miejsc noclegowych na terenie całych obu województw nadmorskich spadła o: 6,00% w pomorskim i 4,84% w zachodniopomorskim.

Rys. 1. Miejsca noclegowe w obiektach turystycznych na terenie pięciu polskich uzdrowisk nadmorskich w latach 1995–2014

Źródło: opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS 2015.

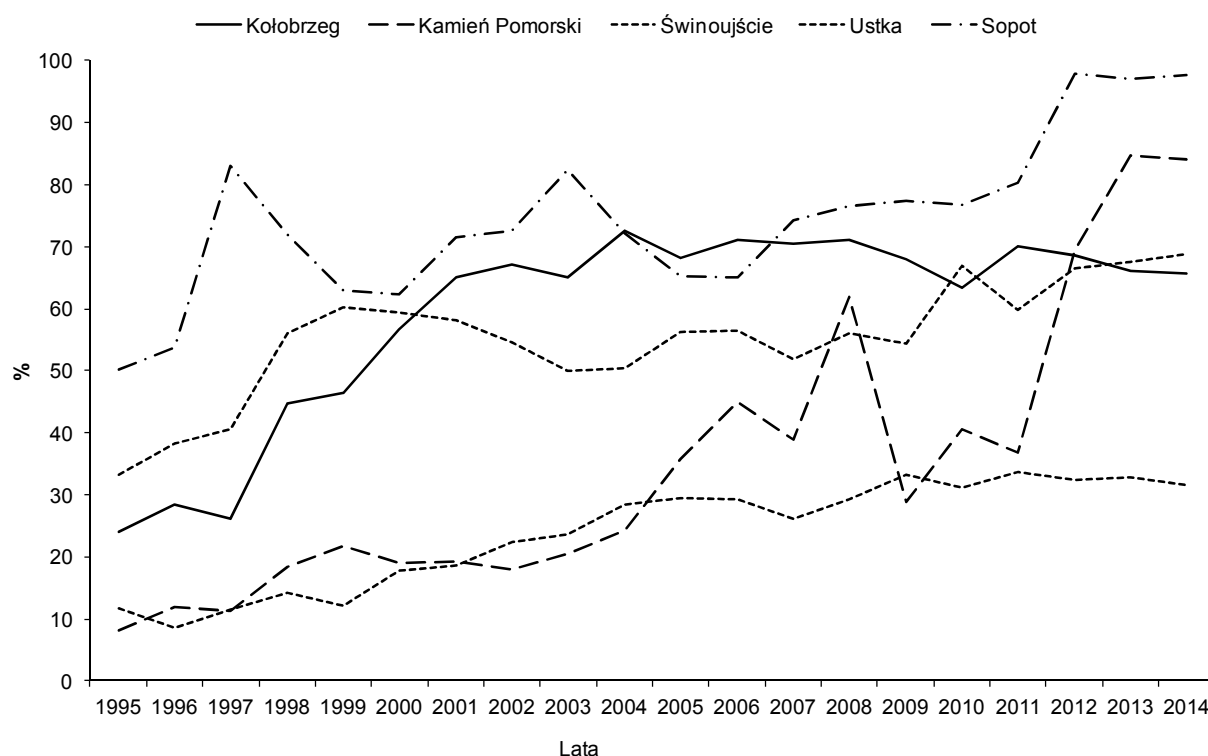
Największe wahania liczby miejsc noclegowych w badanych latach zaobserwowano w Kołobrzegu. Dynamikę tych zmian wobec roku poprzedniego zilustrowano na rys. 2. Po rekordowym 1999 r., w kolejnych latach następowały coroczne spadki, potem wzrost w 2003 r., po czym w 2004 r. osiągnięto wartość minimalną. Od 2007 r., z wyjątkiem 2011 r., zaobserwowano coroczny wzrost, a w 2014 r. osiągnięto niemal poziom z 1999 r.

Rys. 2. Zmiany liczby miejsc noclegowych w obiektach turystycznych na terenie Kołobrzegu wobec roku poprzedniego w latach 1995–2014

Źródło: opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS 2015.

W aspekcie wydłużania sezonu turystycznego istotną informacją jest udział całorocznych miejsc noclegowych w ogólnej ich liczbie. Pod tym względem przeanalizowano również bazę noclegową pięciu polskich uzdrowisk nadmorskich. W 2014 r. uzyskano następujące udziały procentowe: aż 97,70% w Sopocie, 84,03% w Kamieniu Pomorskim, 68,78% w Świnoujściu, 65,62% w Kołobrzegu oraz tylko 31,68% w Ustce. Na rysunku 3 zilustrowano jak kształtowały się te udziały w badanych latach. W tym okresie we wszystkich pięciu uzdrowiskach nastąpił wzrost liczby całorocznych miejsc noclegowych. Największy odnotowano w Kamieniu Pomorskim – o 526,19%, mniejszy w Kołobrzegu – o 237,42%. Natomiast w pozostałych uzdrowiskach na porównywalnym poziomie, tj. o 125,43% w Sopocie, o 125,14% w Świnoujściu oraz o 123,83% w Ustce. Tendencję wzrostową w tym zakresie zaobserwowano również w skali całych województw zachodniopomorskiego (o 120,83%) i pomorskiego (o 75,55%).

Rys. 3. Udział całorocznych miejsc noclegowych w ich ogólnej liczbie na terenie pięciu polskich uzdrowisk nadmorskich w latach 1995–2014

Źródło: opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS 2015.

RUCH TURYSTYCZNY W POLSKICH UZDROWISKACH NADMORSKICH

Wielkość ruchu turystycznego ma swoje bezpośrednie odzwierciedlenie w liczbie osób korzystających z turystycznych obiektów noclegowych oraz liczbie udzielonych im noclegów. Są to zmienne występujące we wskaźnikach, według których przeprowadzono charakterystykę ruchu turystycznego w pięciu polskich uzdrowiskach nadmorskich w 2014 r. (tab. 2). Analogicznie jak w przypadku bazy noclegowej, obiekty hotelowe i zakłady uzdrowiskowe wyróżniono jako osobne kategorie.

Wyznaczenie odrębnych wskaźników dla tych grup obiektów pozwoli na wskazanie ich udziału w intensywności i gęstości ruchu turystycznego w każdym z uzdrowisk. Poza tym pozwoli określić znaczenie tych obiektów w zaspokajaniu potrzeb turysty w zakresie usług noclegowych w turystycznej bazie noclegowej (rejestrowanej przez GUS).

W 2014 r. w bazie noclegowej pięciu uzdrowisk nadmorskich udzielono 10,34% wszystkich noclegów w Polsce. Ponad połowa z tego w Kołobrzegu (5,64%), który wśród badanych uzdrowisk charakteryzował się również największą liczbą turystów korzystających z noclegów, w tym także zagranicznych (w większości Niemców – 93,48%). Kolejną pozycję pod względem udzielonych noclegów zajęło Świnoujście, z tym, że prawie połowa z tych noclegów została udzielona turystom zagranicznym (głównie Niemcom – 96,71%). Niski udział noclegów udzielonych turystom zagranicznym odnotowano w Ustce – tylko 4,62% (79,25% Niemcom). Natomiast najmniejsza liczba turystów nocowała w Kamieniu Pomorskim, z również niewielkim udziałem turystów zagranicznych (z przewagą Niemców – 61,54%).

Tabela 2. Charakterystyka ruchu turystycznego w pięciu polskich uzdrowiskach nadmorskich w 2014 r.

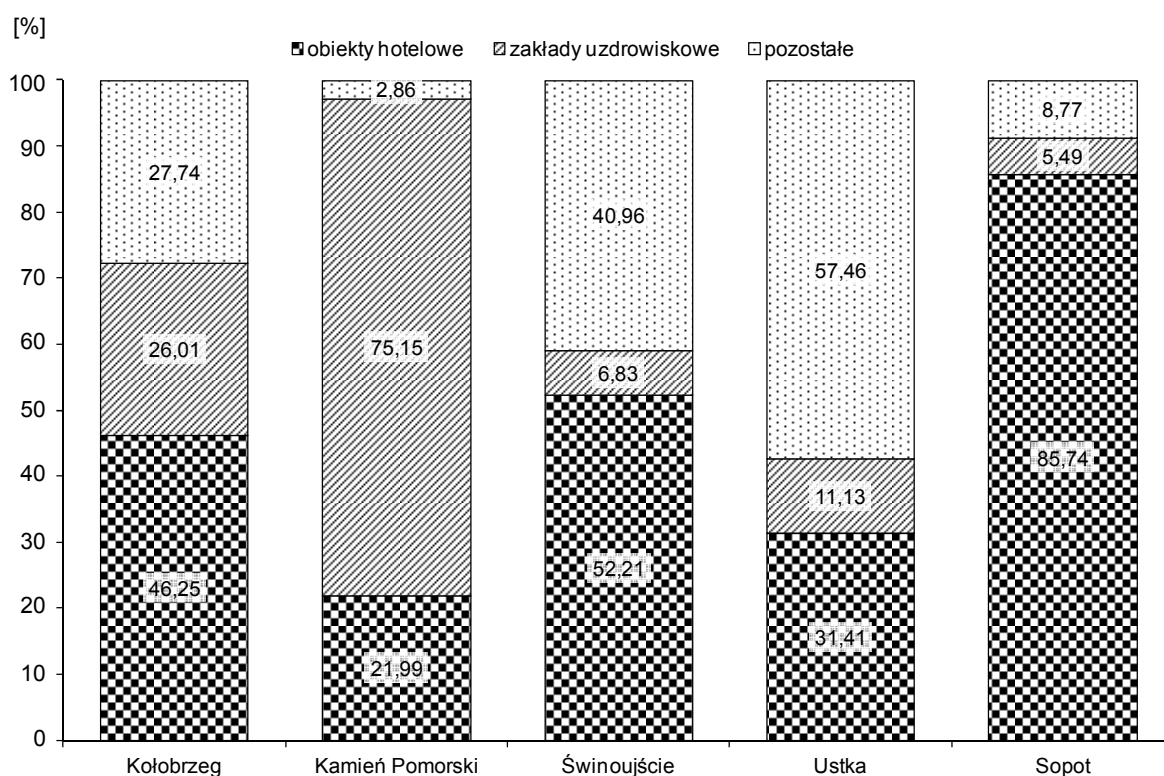
Wyszczególnienie	Kołobrzeg	Kamień Pomorski	Świnoujście	Ustka	Sopot
Turystyczne obiekty noclegowe					
Liczba turystów korzystających z noclegów ogółem	508 924	8 467	232 825	120 787	250 912
Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów	156 847	143	111 690	7 711	69 329
Udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie korzystających z noclegów [%]	30,82	1,69	47,97	6,38	27,63
Liczba udzielonych noclegów ogółem	3 752 533	130 926	1 454 669	858 754	686 390
Liczba noclegów udzielonych turystom zagranicznym	1 187 203	526	688 498	39 661	152 777
Udział noclegów udzielonych turystom zagranicznym w ogólnej ich liczbie [%]	31,64	0,40	47,33	4,62	22,26
Wskaźnik Schneidera	889,65	58,48	564,07	496,39	666,36
Wskaźnik Charvata	6 559,80	904,25	3 524,25	3 529,17	1 822,89
Wskaźnik gęstości ruchu	2 993,67	40,51	1 181,85	532,10	14 759,53
Obiekty hotelowe (hotele, motele, pensjonaty, inne obiekty hotelowe)					
Liczba turystów korzystających z noclegów	235 356	1 862	121 552	37 935	215 126
Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów	85 589	129	83 768	3 582	68 359
Udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie korzystających z noclegów [%]	36,37	6,93	68,92	9,44	31,78
Liczba udzielonych noclegów	1 062 262	3 429	648 522	129 372	428 112
Liczba noclegów udzielonych turystom zagranicznym	522 347	363	524 022	12 897	148 831
Udział noclegów udzielonych turystom zagranicznym w ogólnej ich liczbie [%]	49,17	10,59	80,80	9,97	34,76
Wskaźnik Schneidera	411,43	12,86	294,49	155,90	571,32
Wskaźnik Charvata	1 856,94	23,68	1 571,18	531,67	1 136,96
Wskaźnik gęstości ruchu	1 384,45	8,91	617,02	167,11	12 654,47
Zakłady uzdrowiskowe					
Liczba turystów korzystających z noclegów	132 364	6 363	15 896	13 442	13 776
Liczba turystów zagranicznych korzystających z noclegów	25 459	9	1 588	2	11
Udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie korzystających z noclegów [%]	19,23	0,14	9,99	0,01	0,08
Liczba udzielonych noclegów	1 669 973	126 478	236 982	214 198	184 707
Liczba noclegów udzielonych turystom zagranicznym	282 140	125	12 098	14	93
Udział noclegów udzielonych turystom zagranicznym w ogólnej ich liczbie [%]	16,89	0,10	5,11	0,01	0,05
Wskaźnik Schneidera	231,39	43,95	38,51	55,24	36,59
Wskaźnik Charvata	2 919,28	873,53	574,14	880,28	490,54
Wskaźnik gęstości ruchu	778,61	30,44	80,69	59,22	810,35

Źródło: opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS 2015.

Sopot jest uzdrowiskiem z wyraźnym udziałem turystów zagranicznych w bazie noclegowej, choć ich narodowości są bardziej wymieszane niż w pozostałych badanych uzdrowiskach. W 2014 r. większość stanowili Norwegowie (24,08%), natomiast łącznie

z Niemcami (16,03%), Szwedami (14,28%), Brytyjczykami (8,79%) i Rosjanami (8,72%) stanowili 71,89%. Jest to uzdrowisko, które można nazwać międzynarodowym. Ciekawostką może być to, że wśród wszystkich turystów ze Stanów Zjednoczonych korzystających z bazy noclegowej pięciu uzdrowisk nadmorskich aż 72,02% nocowało właśnie w Sopocie.

Procentowe udziały liczby turystów korzystających z noclegów w obiektach hotelowych i zakładach uzdrowiskowych w ich ogólnej liczbie na terenie pięciu polskich uzdrowisk nadmorskich w 2014 r. zilustrowano na rys. 4. Najwyższy udział dwóch wyróżnionych grup obiektów łącznie odnotowano w Kamieniu Pomorskim – aż 97,14%, najniższy w Ustce – tylko 42,54%. W Sopocie aż 85,74% turystów nocowało w obiektach hotelowych, a tylko 5,49% w zakładach uzdrowiskowych. Natomiast w Ustce 57,46% turystów nocowało w innych obiektach. Analiza ta potwierdza, które obiekty odgrywają największe znaczenie w danym uzdrowisku: obiekty hotelowe w Sopocie, a zakłady uzdrowiskowe w Kamieniu Pomorskim. Pomimo, że pod względem ilościowym najwięcej turystów jest w Kołobrzegu, który można określić bardziej uniwersalnym uzdrowiskiem. Jest to również związane z dostępną bazą noclegową oraz liczbą turystów zagranicznych, którzy częściej nocują w obiektach hotelowych.

Rys. 4. Udział liczby turystów korzystających z noclegów w obiektach hotelowych i zakładach uzdrowiskowych w ich ogólnej liczbie na terenie pięciu polskich uzdrowisk nadmorskich w 2014 r.

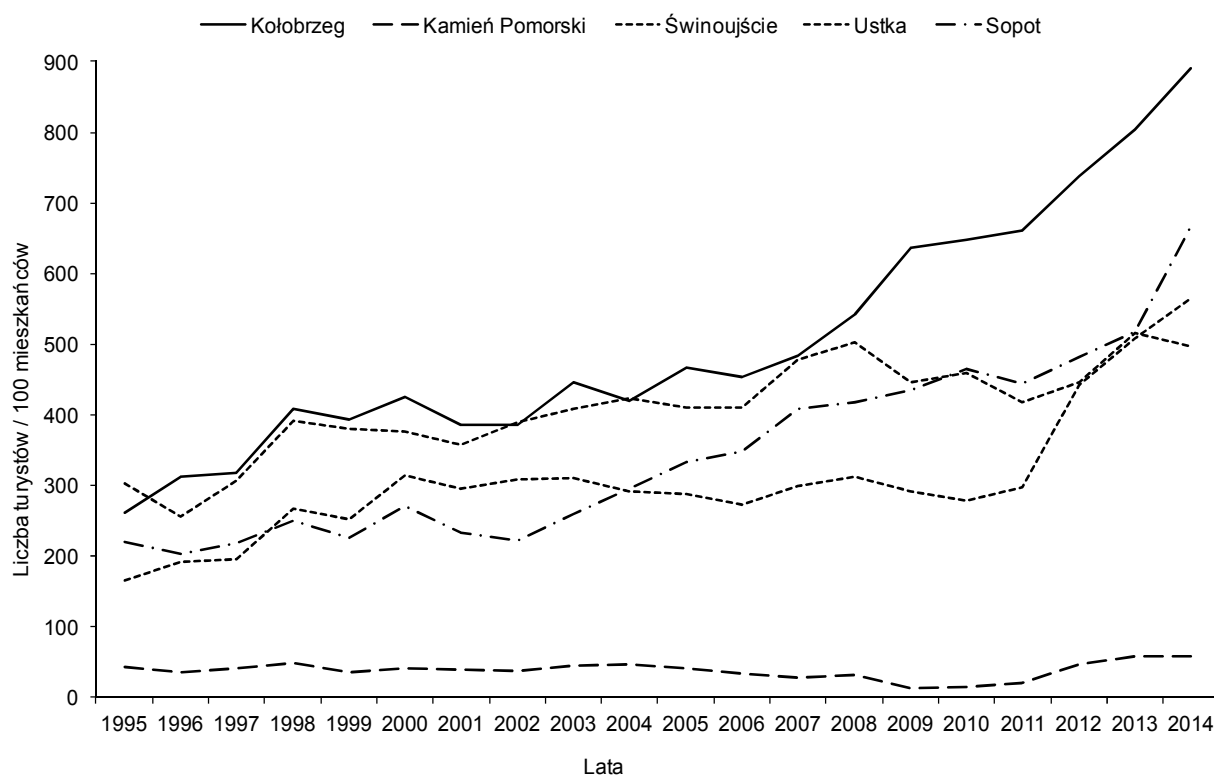
Źródło: opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS 2015.

Wśród pięciu polskich uzdrowisk nadmorskich najwyższą gęstością ruchu turystycznego charakteryzowało się najmniejsze pod względem powierzchni – Sopot. Natomiast oba wskaźniki określające intensywność ruchu turystycznego były najwyższe w Kołobrzegu. Zgodnie ze wskaźnikiem Schneidera było to prawie 9 turystów na 1 mieszkańca, z czego 4 w obiektach hotelowych, a 2 w zakładach uzdrowiskowych. Według Warszzyńskiej (1985)

obszar uznaje się za dobrze rozwinięty pod względem turystycznym, jeśli wartość tego wskaźnika osiąga poziom 500 turystów na 100 mieszkańców. Uzdrowiska Kołobrzeg, Sopot i Świnoujście spełniają ten warunek. W przypadku Ustki jest niewiele poniżej wymaganej wartości. Natomiast Kamień Pomorski charakteryzuje się znacznie niższą intensywnością ruchu turystycznego, a także najniższą gęstością.

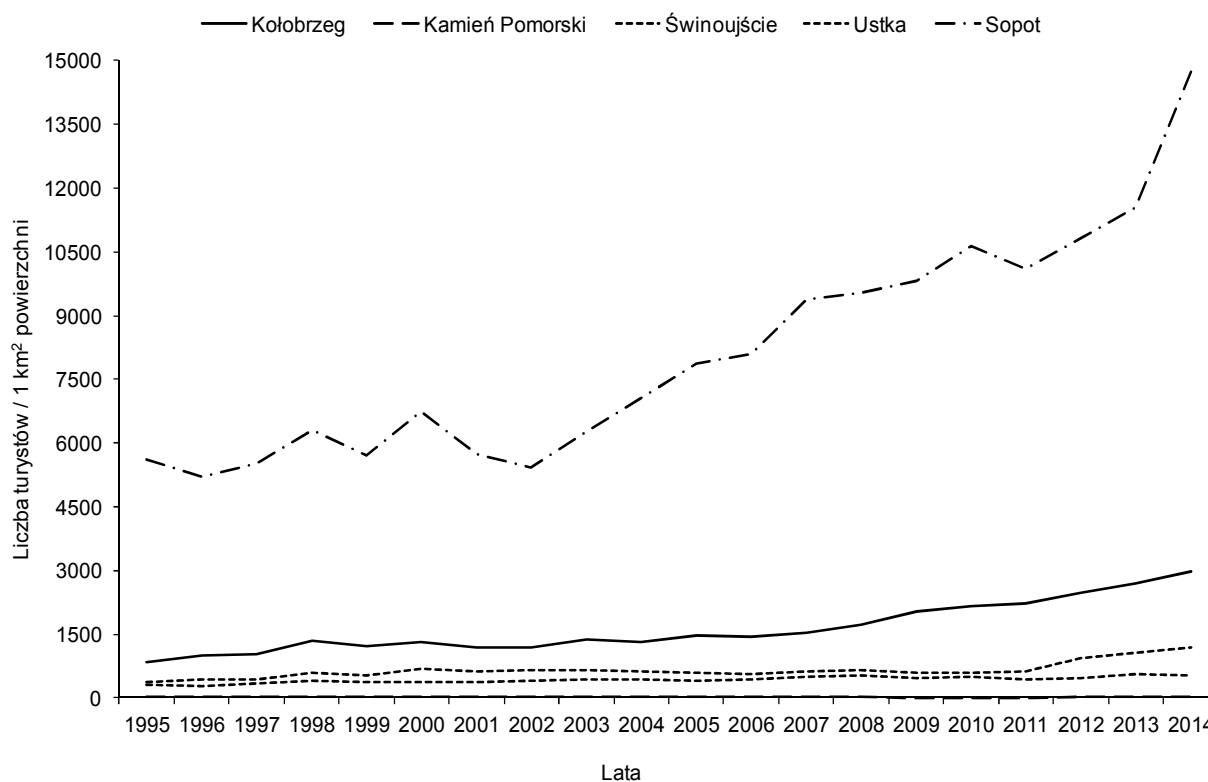
Analizując kwestię turystów zagranicznych w obiektach hotelowych, to ich największa liczba była w Kołobrzegu. Natomiast najwyższy udział noclegów udzielonych tym turystom odnotowano w Świnoujściu – aż 80,80%. Udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie turystów korzystających z noclegów w zakładach uzdrowiskowych jest zdecydowanie niższy. Najwyższy w Kołobrzegu – 19,23%, niecałe 10% w Świnoujściu, natomiast w pozostałych badanych uzdrowiskach znikomy.

Na rysunku 5 przedstawiono porównanie wskaźnika Schneidera dla pięciu badanych polskich uzdrowisk nadmorskich w latach 1995–2014. Przez większość badanego okresu w Kołobrzegu obserwowano najwyższą intensywność ruchu turystycznego, a od 2008 r. wskaźnik nie spadał poniżej wartości 500. Do 2009 r. Ustka zajmowała drugą pozycję pod tym względem, tracąc ją na korzyść Sopotu w 2010 r. Na koniec badanego okresu Świnoujście zajęło trzecie miejsce, dopiero rok wcześniej przekraczając próg uznania za obszar dobrze rozwinięty turystycznie. W Kamieniu Pomorskim odnotowano niską intensywność ruchu turystycznego przez cały okres dwudziestu lat.

Rys. 5. Porównanie liczby turystów korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych na terenie pięciu polskich uzdrowisk nadmorskich w przeliczeniu na 100 mieszkańców w latach 1995–2014
Źródło: opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS 2015.

Gęstość ruchu turystycznego w badanych latach kształtowała się inaczej. Zostało to przedstawione na rys. 6. Bardzo wysoką gęstością we wszystkich latach charakteryzował się Sopot. Znacznie niższą Kołobrzeg, którego powierzchnia jest dziesięć razy większa, natomiast liczba turystów średnio dwa razy większa.

Rys. 6. Porównanie liczby turystów korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych na terenie pięciu polskich uzdrowisk nadmorskich w przeliczeniu na 1 km² powierzchni w latach 1995–2014
Źródło: opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS 2015.

Pod względem gęstości ruchu turystycznego w całym okresie kolejność uzdrowisk była taka sama. Jest to spowodowane tym, że liczba turystów porównywana jest z powierzchnią, która jest bardziej stabilną zmienną niż liczba mieszkańców. Dlatego też wskaźnik intensywności wykazuje większą zmienność. W 2014 r. w porównaniu do 1995 r. w czterech uzdrowiskach nastąpił spadek liczby mieszkańców, a w Sopocie aż o 13,59%. Tylko w Kołobrzegu nastąpił wzrost – o 4,53%.

WNIOSKI

1. Wśród pięciu badanych polskich uzdrowisk nadmorskich Kołobrzeg jest liderem pod względem wielkości zarówno bazy noclegowej, jak i ruchu turystycznego. Natomiast według stanu z 2014 r. udział miejsc całorocznych wyniósł tylko 65,62%, co na tle pozostałych uzdrowisk daje przedostatnią pozycję.
2. Sopot charakteryzuje się najwyższą, a Kamień Pomorski najniższą gęstością zarówno bazy noclegowej, jak i ruchu turystycznego.

3. Najwyższą intensywność ruchu turystycznego obserwuje się w Kołobrzegu, najniższą w Kamieniu Pomorskim.
4. W 2014 r. z sopockiej bazy noclegowej skorzystało najwięcej turystów w przeliczeniu na jedno miejsce noclegowe, ale średni czas pobytu turysty był najkrótszy, stąd wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej nie był najwyższy. Jest to uzdrowisko o wyraźnej specjalizacji w zakresie obiektów hotelowych, a pobyty w tego typu bazie noclegowej są wyraźnie krótsze.
5. Najwyższe wykorzystanie pojemności noclegowej w 2014 r. odnotowano w Kamieniu Pomorskim. Jest to uzdrowisko o najmniejszej wielkości bazy noclegowej i ruchu turystycznego, ale średni czas pobytu turysty jest najdłuższy. Na tym terenie obserwuje się wyraźną specjalizację w zakresie leczenia uzdrowiskowego. W 2014 r. aż 96,6% udzielonych noclegów została zrealizowana w zakładzie uzdrowiskowym.
6. Wśród badanych uzdrowisk Ustka jest obszarem o najbardziej uniwersalnym charakterze. Intensywność i gęstość ruchu turystycznego jest na średnim poziomie. Udział wyróżnionych obiektów hotelowych i zakładów uzdrowiskowych łącznie w 2014 r. wynosiła około 40% zarówno pod względem liczby turystów oraz udzielonych im noclegów. W ramach pozostałych obiektów, w których chętnie nocują przybywający do Ustki turyści można wymienić ośrodki wczasowe, które nie były objęte szczegółową analizą w artykule.
7. Według jednego z mierników intensywności ruchu turystycznego (wskaźnika Schneidera) oszacowanego dla 2014 r. trzy z badanych uzdrowisk nadmorskich (tj. Kołobrzeg, Sopot i Świnoujście) można uznać za dobrze rozwinięte turystycznie. W przypadku Ustki była to wartość zbliżona do wielkości progowej, natomiast w 2008 i 2013 r. została ona przekroczona.

PIŚMIENNICTWO

- Alejski W.** 2000. Turystyka w obliczu wyzwań XXI wieku. Kraków, Wydaw. Albis, 191.
- Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego**, www.stat.gov.pl/bdl, dostęp: lipiec 2015 r.
- Gołembski G.** 2009. Region jako miejsce koncentracji ruchu turystycznego, w: Kompendium wiedzy o turystyce. Red. G. Gołembski. Warszawa, PWN, 343.
- Gołembski G.** 1998. Przedsiębiorstwo turystyczne w gospodarce wolnorynkowej. Poznań, Wydaw. AE w Poznaniu, 25.
- Hącia E.** 2014. Programowanie rozwoju turystyki w regionach nadmorskich w Polsce. Folia Pomer. Univ. Technol. Stetin., *Oeconomica* 313(76)3, 38.
- Kaczmarek J., Stasiak A., Włodarczyk B.** 2010. Produkt turystyczny. Pomysł, organizacja, zarządzanie. Warszawa, PWE, 53–55.
- Kowalczyk A.** 2000. Geografia turystyki. Warszawa, PWN, 88.
- Kurek W., Mika M.** 2008. Turystyka jako przedmiot badań naukowych, w: Turystyka. Red. W. Kurek. Warszawa, PWN, 40–42.
- Łobożewicz T.** 1997. Propedeutyka turystyki. Wydaw. Akad. Wychowania Fizycznego w Warszawie, 35.
- Nowakowska A.** 2009. Rynek turystyczny, w: Kompendium wiedzy o turystyce. Red. G. Gołembski. Warszawa, PWN, 56–57.
- Panasiuk A.** 2013. Miejsce turystyki uzdrowiskowej w strukturze rynku turystycznego. Zesz. Nauk. USzczec. 784, *Ekon. Probl. Tur.* 3(23), 10.
- Pawlikowska-Piechotka A.** 2009. Zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne. Gdynia, Wydaw. Novae Res, 16.

-
- Prochorowicz M., Sammel A.** 2013. Spa i wellness jako dodatkowy produkt noclegowej bazy turystycznej. Zesz. Nauk. USzczec. 784, Ekon. Probl. Tur. 3(23), 69–71.
- Szromek A.R.** 2012. Wskaźniki funkcji turystycznej. Koncepcja wskaźnika funkcji turystycznej i uzdrowiskowej. Gliwice, Wydaw. PŚ, 71.
- Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych.** DzU z 2005 r., nr 167, poz. 1399 z późn. zm.
- Warszyńska J.** 1985. Funkcja turystyczna Karpat polskich. Kraków, Folia Geogr., Series Geographica-Oeconomica 18, 88.
- Warszyńska J., Jackowski A.** 1979. Podstawy geografii turystyki. Warszawa, PWN, 30, 67–68.
- Wodejko S.** 1997. Ekonomiczne zagadnienia turystyki. Warszawa, WSH, 29.

